

Utrikesdepartementet UD

STOCKHOLM

Betänkandet SOU 2005:9 KRUT, Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (En Bilaga)

(dnr UD2005/9/ESEK)

Sammanfattning

Allmänt är faktaunderlag och bakgrundsmaterial välskrivna och ger en god grund för förslagen i betänkandet.

Det är Inspektionens för strategiska produkter (ISP) bedömning att ett reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel, i huvudsak i enlighet med analysen och förslagen i betänkandet, skapar goda förutsättningar för en fortsatt ansvarsfull exportkontroll, d.v.s. att berörda instanser – i första hand ISP – får de verktyg som krävs för att förhindra att svensk försvarsmateriel hamnar i orätta händer. ISP ser ingen anledning att förmoda att antalet länder som skulle komma i fråga som mottagare av svensk försvarsmateriel i någon nämnvärd omfattning skulle öka om betänkandets förslag genomförs. En fortsatt noggrann prövning av alla ärenden, vari en totalbedömning görs av alla för ärendet relevanta aspekter och med möjligheter till påverkan och full insyn av Exportkontrollrådet (EKR) borgar för kontinuitet i beslutsfattandet.

I ett övergripande perspektiv välkomnar ISP förslaget i betänkandet att utnyttja EU:s uppförandekod som grund för nya riktlinjer. Uppförandekoden ger en bättre anpassning till nuvarande behov av exportkontroll i ett EU perspektiv samt i överblickbar framtid jämfört med riktlinjerna. Detta kommer inte att förändra den traditionella svenska restriktiva synen med landvisa bedömningar i varje enskilt fall.

Kapitlen om förändring av riktlinjer (4 och 5) är de centrala i betänkandet. I jämförelsekapitlet mellan nuvarande riktlinjer och uppförandekoden ges en i huvudsak god bakgrund. ISP anser dock att nuvarande riktlinjers skrivningar om en totalbedömning skall göras borde ha lyfts fram mer i analysen. Beträffande det som betänkandet anger som ”näringspolitisk” hänsyn finns en grund för industriell hänsyn i preamble till EU:s

uppförandekod samt i dess tillämpningsbestämmelser (10). Detta förhållande borde tydligare ha beskrivits i betänkandet.

ISP förordar att nya svenska riktlinjer för export av försvarsmateriel baseras på EU:s uppförandekod i sin helhet, men med nationell ingress samt nationella tillägg. De främsta motiven till detta är att det underlättar transparens i EU-arbetet, ger likformiga villkor för industrin i dess internationella samarbete samt underlättar insyn och jämförbarhet för riksdag, allmänhet, media och enskilda organisationer.

ISP ser det som värdefullt att ansvarsfördelningen mellan regeringen och myndigheten har belysts samt analyserats i betänkandets kapitel om Svensk exportkontrollorganisation (6). ISP noterar slutsatsen att delegeringen till myndigheten har uppfyllt de övergripande motiven för detta. Kapitlet innehåller ett antal förslag till utveckling av organisationen. Två förslag avser ändring av myndighetens instruktion rörande dels dokumentation av beslut, dels hantering av avslag ("denials"). ISP har inget att erinra mot dessa. Övriga hanteras i ordinarie dialog mellan UD:s enhet för strategisk exportkontroll (UD-ESEK) – ISP och förefaller lätt genomförbara t.ex. som uppdrag i myndighetens regleringsbrev. ISP har särskilt diskuterat utvecklingen av samarbetet med exportkontrollrådet med rådet. Slutsatsen är att underlagen till exportkontrollrådet bör breddas där särskilt underlag inom området produkter med dubbel användning bör framhållas.

ISP vill även betona att införandet av ett materielspecifikt synsätt kommer att medföra utökade krav på underlag från andra myndigheter. Detta bör införas som en "stöduppgift" i berörda myndigheters regleringsbrev alternativt som en "rätt" i ISP regleringsbrev.

I kapitlet försvarsindustrins självkontroll (7) framförs ett antal förslag om administrativa förenklingar. ISP instämmer i denna princip och ett antal åtgärder har vidtagits och planeras vid myndigheten i denna anda. Betänkandets förslag om tre typer av utförseltillstånd är genomförbart. ISP använder dock redan idag, inom ramen för gällande lag, liknande typer av utförseltillstånd mot anpassade ansökningar från företagen i varje enskilt fall. Det är således inte nödvändigt att ändra lagstiftningen, däremot bör ISP:s anvisningar för företagens ansökningar göras tydligare, genom att myndigheten får föreskriftsrätt.

Förslaget om flexibel tid för företagens redovisning av marknadsföring bejakas av ISP. Beträffande undantag från anbudsunderrättelse tillämpar ISP denna princip med ansökning från företagen som grund. Ett generellt undantag med landlista, enligt betänkandets förslag, synes därför onödig mot bakgrund av det begränsade antalet ansökningar samt för att undvika diskriminerande behandling av länder.

I betänkandet föreslås en importreglering (kapitel 8). ISP har inget att erinra mot detta förslag i princip, även om inspektionen menar att det ger ett begränsat mervärde från försvars- och säkerhetspolitisk utgångspunkt. ISP är vidare berett att utöva denna kontroll, i enlighet med betänkandet.

Beträffande resursbehov behöver dessa klarläggas mot bakgrund av hur importreglering formuleras i en blivande proposition.

I betänkandet behandlas inte frågan om riktlinjer för importen, D v s på vilka grunder en importansökan bör avslås. Denna fråga ingick visserligen inte i direktiven men bör i den händelse någon form av importkontroll införes enligt ISP mening utredas vidare

ISP har inget att erinra mot införandet av begreppet försvarsmateriel som föreslås i kapitlet om begrepp, materiel och tekniskt bistånd (9).

Förslaget att införa EU:s militära lista som grund för klassificering är logiskt då uppförandekoden och militära listan har ett nära samband med varandra. ISP föreslår dock, efter hörande av teknisk-vetenskapliga rådet, att en ny svensk nationell lista grundas på EU:s militära lista men med handlingsfrihet att införa nationella ändringar/tillägg. Definition av i listan definierade tekniska begrepp måste tillföras som en förutsättning för läsbarhet av industrin i klassificeringssammanhang.

Förslagen om utökad kontroll avseende tekniskt stöd samt intellektuell kunskap biträds. Antalet företag som faller under kontroll kommer därmed, enligt ISP bedömning, att ökas. Aktiva informationsåtgärder av ISP i samverkan med berörda intresseorganisationer kommer att behövas vid införandet av ny lagstiftning. Ett införande av EU:s militära lista utökar även andelen materiel och tjänster under kontroll, detta påverkar därför grunden för redovisningen av exportkontrollstatistiken. Mot denna bakgrund förordar ISP att införandet av ny lagstiftning görs vid kalenderårsskifte.

I de avslutande kapitlen (10 och 11) behandlas utökad straffskala. ISP stöder betänkandets förslag härvidlag, liksom förslagen om tillhandahållande mm. ISP har tidigare redovisat ett antal av dessa förslag till regeringskansliet inom ramen för administrativa förenklingar (ISP, dnr 03041/2003).

Författningsförslag och Konsekvensändring i andra lagar

Förslag till ändringar av utredningens författningsförslag framgår av bilaga.

Kapitel 2 och 3 Introduktion och sammanhang till svensk exportkontroll

Betänkandets inledande kapitel (2 och 3) ger en god bakgrund och beskrivning av relevanta utvecklingsfaktorer för svensk exportkontroll.

Inspektionen anser dock att ett tillägg vore på sin plats under kapitlet 2.4 ”Hur går tillståndsprövningen till” och att man där framhåller de regelbundna och informella möten som sker mellan Inspektionen och de större försvarsindustriföretagen och att dessa möten baseras på de retroaktiva marknadsföringsrapporter som företagen måste redovisa till ISP enligt krigsmateriellagen.

Enligt ISP:s uppfattning är möjligheten för Sverige till påverkan i projekt inom det s.k. FA/LOI-samarbetet, som syftar till att underlätta omstruktureringen av försvarsindustrin i Europa, dock större än nuvarande skrivningar i betänkandet antyder i (3.4). Konsultationsmekanismen i exportkontrolldelen i FA/LOI medger att Sverige kan hävda en egen hållning.

Kapitel 4 Jämförelse riktlinjer – EU uppförandekod

En i huvudsak god jämförelse som ger tillräcklig grund för diskussionen i kapitel 5.

I kap 4.1.3 har inte nuvarande riktlinjers skrivning om ”totalbedömning”, d.v.s. att en sammanvägning av alla relevanta faktorer skall göras i varje ärende, lyfts fram i den komplexa strukturen. Detta är en brist även om det tas upp senare.

ISP delar inte uppfattningen i kapitlets sista stycke om tillämpningsbestämmelserna. Alla delar i dessa är relevanta, särskilt så är (10) , kopplat med uppförandekodens inledande preambel en grund för att kunna ta det som betänkandet anger som ”näringspolitisk” hänsyn.

Kapitel 5 Modernisering och vidareutveckling av riktlinjerna

Utredaren pekar i betänkandet på att Sverige såväl har nationella riktlinjer för export av krigsmateriel som Europeiska Unionens uppförandekod avseende vapenexport från 1998. Utredaren föreslår därför att de båda dokumenten sammanförs till ett samlat dokument med nya riktlinjer där såväl de nationella övervägandena som uppförandekoden inarbetas.

Inspektionen delar utredarens bedömning att riktlinjerna måste moderniseras och göras tydligare och mer lättolkade.

ISP anser att detta bäst åstadkommes genom att de åtta kriterierna i EU:s uppförandekod, liksom dess preambel, i princip ordagrant (vissa språkliga justeringar kan behöva göras) ersätter nuvarande nationella riktlinjer. Till skillnad från utredaren som ju förordar en sammanskrivning av de svenska riktlinjerna med EU-koden menar alltså ISP att Sverige bör anamma uppförandekodens kriterier i dessa helhet.

Allt tyder på att det europeiska utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet kommer att fortsatt öka i intensitet och omfattning. Framväxten av en europeisk krishanteringsförmåga och skapandet av en europeisk försvarsmaterielbyrå (EDA) är tecken på detta, Sverige kan förväntas fortsätta bli en aktiv deltagare i dessa strävanden. Parallellt med denna process kommer försvarsindustrins internationalisering att fortgå. Antalet samarbetsprojekt ökar. Strävandena mot industriell konsolidering i Europa består och utländskt ägande i den svenska försvarsindustrin är redan ett faktum.

I detta läge synes det naturligt att även beslut rörande export av försvarsmateriel fattas med utgångspunkt från på europeisk nivå förankrade riktlinjer, alltså uppförandekoden. Fördelarna härmed kan sammanfattas i följande punkter:

1. EU-koden ger uttryck för värderingar rörande t.ex. mänskliga rättigheter, folkrättsliga regler, vikten av att inte agera så att regionala konflikter förvärras, stärkandet av icke-spridning m.m. som fullt ut delas av Sverige och som, för övrigt, till väsentliga delar avspeglas i nuvarande nationella riktlinjer.
2. Man får ett dokument som anger riktlinjer för besluten.
3. Insynen och möjligheterna att jämföra Sveriges agerande med andra EU-länders underlättas för regering, riksdag, allmänheten, media och enskilda organisationer.
4. Sveriges möjligheter att agera inom EU i och med att vi bidrar till ett mer enhetligt beslutsfattande, tydlighet och transparens genom att anamma uppförandekoden.
5. Likformiga villkor skapas för industrin i dess internationella samarbeten.

Inspektionen ser alltså flera fördelar i att EU-koden – preambeln och de åtta kriterierna – antas som riktlinjer för svensk försvarsmaterielexport.

Redan i dag förekommer det att svensk försvarsindustri, till följd av sina internationella industrisamarbeten, ansöker hos ISP om att få leverera komponenter eller delsystem till industrier i samarbetsländer även om det för tillfället inte finns ett behov från svenska försvarsmaktens sida. Detta utvecklades i regeringens proposition 2000/2001:49 Ett ramavtal om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin, vilken överlämnades till riksdagen i januari 2001. Av ramavtalet framgår bl.a. (Prop, sid 6) att:

”Sveriges militära alliansfrihet består. Men det ligger i vårt säkerhetspolitiska intresse att samverka med andra länder om gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering. Sådan samverkan kan behöva ske även med militära medel.

Det är således naturligt att samverka också inom området materielförsörjning med länder med vilka vi i övrigt har ett nära säkerhetssamarbete. Därmed fördjupas och stärks banden för säkerhetssamarbetet samtidigt som bättre förutsättningar skapas för effektiv operativ samverkan i insatser för krishantering”

Riksdagen biträdde regeringens förslag.

Utredaren föreslår att vad han kallar ”näringspolitiska skäl” förs in i lagstiftningen som en faktor som skall beaktas då tillstånd skall lämnas för försvarsmaterielexport. Med näringspolitiska skäl menar utredaren de eventuella positiva effekter som den högteknologi som utvecklas i

försvarsindustrin antas ha på den teknologiska kapaciteten inom civil industri.

Om man från svensk sida skulle välja att – såsom ISP vill förorda – anta preambel och kriterier i EU:s uppförandekod i dess helhet som riktlinjer så tas denna problematik om teknologispredning om hand genom följande:

Av uppförandekoden (preamblen) framgår att medlemsstaterna bekräftar sin önskan att upprätthålla sin försvarsindustri som en del av såväl sin industriella bas som sina försvarsinsatser. EU:s medlemsstater tillerkänns vidare, om det är lämpligt, att få beakta den tilltänkta exportens inverkan på sina ekonomiska, sociala, kommersiella och industriella intressen, men att dessa faktorer inte får påverka tillämpningen av kodens kriterier. Inspektionen delar utredarens överväganden att kodens innehåll bör vara styrande. Genom att föra in uppförandekodens preambel i de nya riktlinjerna, anser ISP att någon förändring inte behövs av portalparagrafen i lagen (1 § 2 stycket) och att de överväganden som betänkandet redovisat om näringspolitiska skäl därmed tillgodoses på ett tillfredställande sätt.

Det finns därför skäl att i ljuset betydelsen att bibehålla så stor handlingsfrihet som möjligt, givet vår militära alliansfrihet, skapa förutsättningar för internationella samarbeten även om de försvarsmaterielsystem som utvecklas inom dessa inte i första hand kommer den svenska försvarsmakten tillgodo. ISP anser att dessa förändringar bör komma till uttryck i de nya riktlinjerna.

Dagens svenska riktlinjer tar även upp frågan om s.k. *följdleveranser* d.v.s. att tillstånd bör beviljas för reservdelar mm. till system som tidigare har exporterats med vederbörligt tillstånd. Vidare hur ett förfarande bör ske vid export av materiel som utvecklats gemensamt med företag i ett eller flera andra länder, såväl inom ramen för nationella myndighetsöverenskommelser som inom ramen för industriella *samarbetsprojekt*.

Följdleveranser och samarbetsprojekt behandlas inte i EU:s uppförandekod men är av central betydelse för såväl svenska staten som försvarsindustrin, inte minst när det gäller frågor om leveranssäkerhet och Sveriges trovärdighet när vi väl beslutat oss för att medge export bl.a. mot bakgrund av det systemval det aktuella mottagarlandet gjort.

Inspektionen anser därför att formuleringar avseende följdleveranser och samarbetsprojekt på sätt som anges i nuvarande riktlinjer, tydligt bör framkomma som komplement till EU-kodens kriterier i moderniserade svenska riktlinjer.

ISP anser vidare att nuvarande riktlinjers krav på att slutanvändarintyg bör föreligga vid försäljning av krigsmateriel även fortsatt skall tillämpas i de nya riktlinjerna.

ISP biträder utredarens förslag att den aktuella skrivningen om ”*neutralitet vid väpnad konflikt*” bör utgå ur de nya riktlinjerna.

Mot bakgrund av är den försvars-, utrikes- och säkerhetspolitiska linje Sverige intagit sedan vi blev medlemmar i Europeiska unionen delar ISP betänkandets slutsatser att riktlinjernas skrivningar om att försvarsmateriel ej bör exporteras till stater som är inbegripna i väpnad konflikt måste modifieras. Vi är militärt alliansfria men torde knappast kunna förhålla oss neutrala om någon EU-medlem skulle drabbas. Härtill kommer att Sverige - även med eget deltagande- kan komma att stödja krishanteringsoperationer i FN eller EU-regi. Frågan om en eventuell export till ett mottagarland som befinner sig i en väpnad konflikt får prövas utifrån den fall-till-fall bedömning som görs i varje situation i ljuset av en helhetsbedömning.

Inspektionen delar vidare utredarens förslag att riktlinjerna också fortsättningsvis bör vara, såsom det uttrycks, riktlinjer för myndigheten att överväga inför beslut i exportärenden. Att i lag reglera detta bör därför inte ske.

ISP delar utredarens bedömningar avseende svårigheterna med att inför ett demokratikriterium. Det torde komma att visa sig mycket svårt att definiera ett sådant kriterium på ett sätt att det kan tillämpas i den praktiska verksamheten. Härtill kommer den motsättning som kan uppstå mellan å ena sidan existerande åtaganden om leveranssäkerhet och å den andra sidan tillämpandet av ett demokratikriterium. Detta sagt, är det dock inspektionens uppfattning att ett mer övergripande principiell formulering om vikten av positivt väga in en utveckling mot demokrati i en totalbedömning skulle kunna vara ett komplement till EU-kodens kriterier i moderniserade svenska riktlinjer.

En fråga som särskilt dragit till sig uppmärksamhet i nuvarande riktlinjer handlar om en produkts *identitet och visibilitet*. En av två eller flera gemensamt utvecklade produkter erhåller med automatik en blandad identitet. Denna fråga har med nuvarande riktlinjer behandlats så att om dess övervägande identitet är svensk skall svenska exportregler tillämpas, om den har övervägande utländsk identitet bör samarbetslandets exportregler tillämpas samt, i den mån frågan har en stor försvarspolitisk betydelse och det finns utländska önskemål, att en export enligt samarbetslandets regler också kan medges för en produkt med övervägande svensk identitet.

Utredaren behandlar denna fråga relativt marginellt men konstaterar att det inte är meningsfullt att fastställa identiteten för en gemensamt utvecklad och samproducerad materiel.

Inspektionen delar denna uppfattning och anser att frågan om identitet för en gemensamt utvecklad och producerad produkt är mycket svår att avgöra; skall 10 %, 20 % eller 30 % medföra olika svenska krav och vad ger det för förutsättningar för ett förtroendefullt samarbete?

Inspektionen menar att detta synsätt har inslag av extraterritoriell lagstiftning över sig – vilket ju är något Sverige i princip brukar motsätta sig- och att vi riskerar skicka signaler som innebär att vi inte litar på

samarbetslandets regelverk. Detta är av särskild betydelse då det gäller EU-länder där alla ju förväntas tillämpa uppförandekoden och ha tillfredsställande administrativ strukturer för exportkontroll på plats.

Inspektionen anser vidare att nuvarande synsätt också riskerar att skapa politiska förväntningar om påverkan som inte kan uppfyllas. Ju större svensk medverkan det är i ett samarbetsprojekt, desto större möjligheter har vi att påverka tänkta exportdestinationer och omvänt desto mindre inslag begränsar våra möjligheter ytterligare.

Inspektionen anser därför att identitetsfrågan inte är någon lämplig väg att gå. Inspektionen delar därför utredarens förslag att frågan om tänkta exportdestinationer bör avgöras genom en konsultationsmekanism i varje samarbetsprojekt. I syfte att skapa förutsättningar härför föreslår Inspektionen att i samarbetsavtal som utarbetas skall frågan om exportkontrollintressen beaktas.

När det gäller frågan om visibilitet anser inspektionen att denna fråga saknar trovärdighet då ett svenskt beslut i slutändan kan komma att avgöras av huruvida det syns om ett delsystem är svenskt eller inte och inte den helhetsbedömning av exportdestinationen som bör vara styrande i ett exportärende.

Kapitel 6 Svensk exportkontrollorganisation

I delkapitlet utvärdering görs ett antal ställningstaganden avseende organisationsfrågorna. ISP delar denna utvärderings slutsatser i allt väsentligt. Beträffande produkter med dubbla användningsområden (PDA) konstateras att detta område inte slagit igenom i exportkontrollrådets arbete, denna slutsats följs dock inte konkret upp i åtgärdsförslagen.

ISP ser det som värdefullt att ansvarsfördelningen mellan regeringen och myndigheten har belysts samt analyserats i betänkandet. ISP noterar vidare betänkandets slutsats att delegeringen till myndigheten har uppfyllt de övergripande motiven för denna.

Kapitlet innehåller vidare ett antal förslag till utveckling av organisationen. Två förslag avser ändring av myndighetens instruktion: dokumentation av beslut och hantering av avslag ("denials"). ISP har inget att erinra mot detta. Övriga förslag är genomförbara och bör hanteras i ordinarie dialog mellan UD-ESEK – ISP. I det fall spårbarhet önskas, kan det lämpligen ske som uppdrag i myndighetens regleringsbrev.

ISP har med Exportkontrollrådet (EKR) särskilt diskuterat hur samarbetet med rådet kan utvecklas. Följande kan noteras:

1. EKR välkomnar att man nu får skriftliga underlag från ISP med presentation av exportärendena och från UD med landbedömningar inför sina möten. ISP skulle vilja rekommendera att även

- försvarsdepartementet uppmuntras att ge EKR en skriftlig bedömning av den aktuella materielens försvarspolitiska betydelse.
2. EKR efterlyser ett ökat inslag av regionala bedömningar från UD:s sida för att kunna ta ställning till exportärenden i ett bredare säkerhetspolitiskt sammanhang.
 3. EKR skulle uppskatta ytterligare information och uppdateringar avseende PDA-frågor.
 4. ISP vill även betona att kravet på underlag avseende materiel-specifikt synsätt kommer att innebära utökade krav på underlag från andra myndigheter, detta bör införas som en ”stöduppgift” i berörda myndigheters regleringsbrev alternativt som en ”rätt” i ISP regleringsbrev.

Kapitel 7 Försvarsindustrins självkontroll

Tre typer av utförelsetillstånd

Utredningen föreslår att tre typer av utförelsetillstånd införs och författningsregleras samt att inspektionen ges rätt att meddela föreskrifter för dessa tillstånd. Inspektionen välkomnar denna föreskriftsrätt. Sådan föreskriftsrätt finns redan för produkter med dubbla användningsområden (PDA), där den utnyttjats för föreskrifter om generellt exporttillstånd och om uppgifter i ansökan om exporttillstånd. Enligt betänkandet synes i stort sett enbart individuella tillstånd bli aktuella. Inspektionen delar inte denna uppfattning. Förslaget till differentiering har PDA som förebild. Där tillämpas t.ex. globala tillstånd i stor omfattning. Det som i betänkandet sägs om globala projektillstånd är just ett exempel på globalt tillstånd. För PDA finns även ett generellt tillstånd för och efter reparation, utbyte och demonstration. Erfarenheten från tillståndsgivningen för PDA visar på att förslaget i och för sig är genomförbart. Dock tillämpar ISP redan systemet med gällande lagstiftning. Inspektionen finner det därför inte nödvändigt att ändra lagstiftningen i denna del. Däremot tillstyrks förslaget om föreskriftsrätt.

Flexibilitet i marknadsföringsredovisning

Förslaget till möjlighet för ISP att föreskriva annan intervall för marknadsföringsredovisningen än nuvarande kvartalsvisa överensstämmer med de mål inspektionen uppställt i verksamhetsplanen för åren 2005-2007 liksom i handlingsprogrammet för minskad administration för företagen, regeringens skrivelse 2004/05:48. Såsom utredningen påpekat skiljer sig behovet av kvartalsvis redovisning mellan företag. ISP tillstyrker därför detta förslag.

Befrielse från kravet på anbudsunderrättelse

Då lämnande av tekniskt bistånd skall tillståndsregleras, vilket inspektionen tillstyrker, är det naturligt med anbudsunderrättelse för denna verksamhet. Förslaget i denna del kan därför tillstyrkas.

Förslaget på befrielse från kravet på anbudsunderrättelse överensstämmer med de mål ISP uppställt i verksamhetsplanen om att öka antalet generella undantag från anbudsunderrättelse. Inspektionen tillämpar redan detta i utökad omfattning. Att införa generella undantag med en länderlista som föreslagits kan dock ifrågasättas. Avgränsningen till vissa länder kan uppfattas som diskriminerande mot andra icke uppräknade länder. Vidare är

antalet ansökningar som kan komma ifråga begränsat. Inspektionen kan därför inte tillstyrka förslaget i denna del.

Kap 8 Importreglering

Angående utredningens förslag om införseltillståndskrav.

Inspektionen har inget att erinra i sig mot utredningens förslag om tillståndskrav för införsel avseende krigsmateriel för enskilda och företag. Särskilt avseende reglering av vapenhandlares och privatpersoners import av krigsmateriel.

Inspektionen anser dock att utredningens förslag om de generella undantagen för företag och myndigheter gör att en eventuell importreglering blir av ringa faktisk betydelse på grund av att få aktörer och produkter skulle omfattas av förslaget. Inspektionen bedömer därför att det liggande förslaget därför inte tillför mycket sett från en utrikes-, säkerhets och försvarspolitiskt synvinkel.

Inspektionen vill emellertid påpeka att om det finns en önskan från regeringen om en bredare importlagstiftning så motsätter sig inte Inspektionen detta. Dock noterar Inspektionen att den sittande utredningen inte hade mandat att se över eventuella riktlinjer som skulle kunna användas för bedömning av import av krigsmateriel. Med anledning av osäkerheten kring konsekvenserna för den svenska försvarsmakten och svensk försvarsindustri, vad avser såväl teknologiförsörjning som kostnader, bör en eventuell bredare importlagstiftning utredas ytterligare enligt inspektionen.

Angående utredningens förslag om en generell rapporteringsskyldighet

Inspektionen har inget att erinra mot utredningens förslag om införande av en generell rapporteringsskyldighet för alla importörer av krigsmateriel. Inspektionen bedömer att den skulle kunna vara samordnande myndighet i denna fråga. Om inspektionen därvid skall få möjlighet att meddela föreskrifter om uppgiftslämnandet bör den föreslagna författningstexten omarbetas så att det klart framgår att inspektionen har sådan rätt. Nu liggande förslag kan tolkas så att inspektionen endast har rätt att meddela verkställighetsföreskrifter.

Behov av ytterligare personalresurser behöver klarläggas beroende på utformningen av framtida importreglering samt övriga förändringar mot ny lagstiftning.

Kapitel 9 Begrepp, materiel och teknisk bistånd

Ersätt krigsmateriel med försvarsmateriel

ISP har inget att erinra mot förslaget att ersätta begreppet krigsmateriel med försvarsmateriel.

Försvarsindustriföreningen använder en annan definition av begreppet försvarsmateriel i nuvarande statistik. För att inte blanda ihop begreppen bör

denna statistik i framtiden förslagsvis benämnas ”materiel för nationell säkerhet”

EU:s militära lista som svensk materielförteckning

I förarbetena till den tidigare lagstiftningen (Prop 1991/1992:174) redovisades i kapitel 4 en utförlig motivering om principer för klassificering grundat på krigsmaterielbegreppsutredningen (SOU 1989:66). Denna frågeställning behandlas inte i betänkandet, man talar i stället om materielspecifik hänsyn som är kopplat till EU uppförandekod. Detta är en brist i betänkandet, nuvarande principer om klassificering utgående från funktion för strid och teknisk specifikation som grund för klassificering bör bibehållas och framgå i förarbetena till ny lagstiftning.

ISP kan konstatera att de tyska och brittiska listorna över produkter under kontroll bygger på Wassenaar (WA) listan men med nationella tillägg/ändringar i listan. I den brittiska har även införts en definitionslista som finns i Wassenaar regelverk(i WA listan är begrepp inom citationstecken förklarade som definierade begrepp). Denna begreppslista saknas f.n. i EU regelverk. Olika svenska översättare i Bryssel ändrar även olika facktermer vid översättning från engelska till svenska.

En slutsats blir att EU:s militära lista behöver översättas med kontroll av facktermer till svensk version. Då EU:s lista bygger på WA listan finns inget hinder att utnyttja EU:s lista som grund för den svenska lagstiftningen. Kopplingen mellan EU:s uppförandekod och EU:s lista är viktig principiellt och logisk.

I EU femte årliga rapport (C 320/4) framgår av ”Kompendium över medlemsstaternas överenskomna praxis inom ramen för uppförandekoden” i avsnitt ”Tillämpningsbestämmelse 5” att den gemensamma förteckningen (EU militära lista) ”kommer att vara referenspunkt för medlemsstaternas nationella förteckningar över krigsmateriel men inte direkt ersätta dessa”.

Den svenska nationella förteckningen bör således vara grundad på EU militära lista men med handlingsfrihet att införa nationella ändringar. Härigenom finns även handlingsfrihet att införa en ändring som beslutas i Wassenaar men som av någon anledning inte leder till en ändring av EU militära lista. Definition av definierade begrepp skall tillföras den svenska förteckningen.

En fördel med EU militära lista som inte belyses i betänkandet är den korsreferensskrivning som finns mellan EU militära lista samt EU regelverket för produkter med dubbla användningsområden (Rådets förordning (EG) nr 1334/2000). Detta är framför allt användarvänligt för industrin.

I betänkandet anges att svensk och europeisk förteckning bedöms omfatta samma materiel. Denna slutsats är möjligen väl grov. Det finns skillnader där mer materiel kommer under kontroll med EU:s militära lista (ML 11, 16

samt 17) och dessutom ”teknik” enligt ML 22.

Fortifikatoriska anläggningar (ÖK 32) är ej under kontroll enligt EU militära lista.

Betänkandet föreslår att nuvarande Bilaga C (förteckning över substanser under deklarationskontroll genom FN kemvapenkonvention) även görs till en bilaga i ny lagstiftning. Denna förteckning kan göras kortare med hänvisning till de delar som framgår av EU:s militära lista.

En reglering av tekniskt bistånd samt Intellektuell kunskap
Betänkandets förslag delas principiellt.

Vidare är det ett krav att definitionerna av ”definierade uttryck” utnyttjas för att kunna identifiera tekniskt bistånd under kontroll när industri med flera skall bedöma om aktuell tjänst faller under kontroll

Antalet företag under kontroll torde öka med t.ex. konsultföretag som idag inte faller under kontroll. Detta förhållande samt svårigheten att klassificera beroende på att definitionerna är svårlästa innebär att betydande informationsinsatser behöver genomföras av ISP i samverkan med berörda intresseorganisationer. Tillämpningsanvisningar med exempel bör utarbetas.

Utöver betänkandets förslag bör ett antal åtgärder övervägas för att påverka universitets/forskarvärlden. Universitetsvärlden bör, inom ramen för kontrollen av tekniskt bistånd, mera involveras på den tillämpande nivån ovanför grundforskningsnivån.

Kapitel 10 Straffskalan

Förslaget om höjning av maxstraffet för grova brott enligt lagen om krigsmateriel är inte något som direkt påverkar inspektionens verksamhet men förslaget kan tillstyrkas.

Kapitel 11 Tillhandahållande mm

Undantag från kravet på tillhandahållandetillstånd

Inspektionen kan tillstyrka förslaget att endast vissa statliga myndigheter bör undantas från huvudregeln om tillståndskrav för tillhandahållande.

Nuvarande bestämmelse om undantag från tillståndskravet i fråga om sådan handel med skjutvapen som regleras av vapenlagen och då i synnerhet uttrycket ”behövs inte” innebär att krigsmateriel- och vapenlagstiftningarna överlappar varandra. Både betänkandet och vapenlagsutredningen är överens om att tillhandahållande av handeldvapen och delar därtill endast bör ges enligt en lag och att denna lag bör vara vapenlagen. Detta är också inspektionens mening. Dock har betänkandet inte föreslagit någon ändring av bestämmelsen. Inspektionen föreslår att bestämmelsen ändras på det sätt som vapenlagsutredningen föreslagit.

Vapenförmedling

Inspektionen delar utredningens uppfattning att den svenska krigsmateriellagstiftningen svarar mot de åtaganden angående vapenförmedling som Sverige gjort inom EU.

Utförelse av handeldvapen

Inspektionen tillstyrker att polismyndighetens befogenhet att pröva ärenden om utförelse av handeldvapen med tillhandahållandeavsikt utökas. Såsom utredningen påpekat har den lokala polismyndigheten generellt bättre förutsättningar än ISP att bedöma uppriktigheten hos personer eller företag. Förslaget om skyldighet för polismyndighet att inhämta yttrande från ISP om en ansökan om utförelse avser land utanför EU eller överstiger 30 handeldvapen kan lätt kringgås enligt ISP mening varför detta krav kan ifrågasättas. Lämpligheten av att inhämta yttrande från ISP kan prövas med tillämpning av gällande bestämmelser.

Tillverkning av ammunition för jakt- och sportskytte

Förslaget om utvidgning av undantaget från tillverkningstillstånd för tillverkning av ammunition för jakt- och sportskytte (handladdning) överensstämmer med de förslag som ISP förelagt utredningen och tillgodoser inspektionens önsknings. Tillverkningstillstånd blir då i angivna fall enbart en fråga för Räddningsverket. Förslaget tillstyrks.

I detta ärende har generaldirektör Lars-Hjalmar Wide beslutat. Stf generaldirektör Jan-Erik Lövgren har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefsjurist Christer Ljungqvist, avdelningsdirektör Thomas Tjäder samt byrådirektör Håkan Rooth deltagit.

Lars-Hjalmar Wide

Jan-Erik Lövgren

Förslag

Förordning om ändring i förordningen (1992:1300) om krigsmateriel;

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1992:1300) om krigsmateriel¹ att 4 och 11 §§ skall ha följande lydelse.

4 §² Vad som sägs i 4 § lagen (1992:1300) om försvarsmateriel om krav på tillstånd gäller inte handel med handeldvapen eller delar därtill. Tillstånd för sådan handel regleras genom föreskrifter i vapenlagen (1996:67).

11 §³ Polismyndigheten prövar frågor om utförsel av sådana handeldvapen och delar till dem som utgör övrig försvarsmateriel och i förekommande fall tillhörande ammunition, om den sökande är berättigad att inneha vapnet här i landet enligt vapenlagen (1996:67) och

1. vill föra ut vapnet vid flyttning till utlandet,
2. vill föra ut vapnet för användning vid jakt, tävling eller övning utomlands, om vapnet skall återinföras,
3. vill överföra vapnet till en enskild person eller vapenhandlare i utlandet,
4. vill föra ut vapnet eller delar av det för reparation, översyn eller någon annan liknande åtgärd, om materielen skall återinföras, eller
5. vill återutföra vapnet eller delar av det efter reparation, översyn eller någon annan liknande åtgärd, om utförseln skall ske till en mottagare i det land som vapnet eller delarna förts in från.

Utförsel av handeldvapen till en enskild person enligt 3 får medges endast om den sökande kan visa att mottagaren är berättigad att inneha vapnet i det land dit utförseln skall ske. Om utförseln avser ett land utanför EU och överstiger 30 handledvapen skall ett yttrande från Inspektionen för strategiska produkter inhämtas före beslut.

Första stycket gäller dock inte om sökandens rätt att inneha vapnet grundas på 3 § lagen (1992:1300) om försvarsmateriel.

¹Förordningen omtryckt 1997:690.

²Senaste lydelse 1997:690

³Senaste lydelse 1999:257